

Naturzone – et muligt forvaltningsredskab til fremme af natur / biodiversitet?

Henrik Vejre. Professor, Landskabsforvaltning, Københavns Universitet

Danmarks historie rummer mange eksempler på at der er defineret områder i landskabet der er forbeholdt bestemte funktioner. Lovgivning, planlægning, økonomi og administration er blevet indrettet for at fremme de funktioner man fra samfundets side har valgt at prioritere i de definerede områder. Eksempler omfatter fredskovsforordningerne, fredninger hjemlet i Naturbeskyttelsesloven, og etablering af militære øvelsesterræner.

Alle tre eksempler rummer et perspektiv af rådighedsindskrænkninger og eksklusiv udnyttelse for at opfylde definerede samfundsmæssige mål. Forvaltningen indebærer varierende brug af lovgivning med bestemmelser for brug, overvejelser om ejerskab, en nøjagtig fysisk afgrænsning - og ikke mindst administrativ praksis.

Planlovene der blev indført gennem 1970'erne indebar omfattende muligheder for zonerings af landskabet efter forskellige sektorinteresser. Planlovene indebar opdelingen af Danmark i byzone, landzone og sommerhusområder. Landzonen har på den ene side været meget effektiv i den generelle beskyttelse af det åbne land mod bebyggelse, omvendt kan landzonen også betragtes som en eksklusiv erhvervszone, hvor landbruget har fuld råderet uden konkurrence fra andre erhverv.

Landzonen har ikke været særligt effektiv til at beskytte naturværdier, og landzonen har ikke været mere beskyttet, end at arealer efter behov har kunnet inddrages i byzone. Siden 1970 er der derfor gennem region- og kommuneplanlægning indført andre udpegninger, der blandt andet har skullet varetage naturbeskyttelsesinteresser. Dertil kommer udpegninger i forbindelse med implementeringen af EU's naturdirektiver, samt udpegninger af Nationalparker.

Kystnærhedszoner, skovrejsningsområder, økologiske forbindelser, Natura 2000 områder, potentielle lavbundsområder er eksempler på udpegninger eller zonerings i planlægningen. De kommunale udpegninger kan begrunde tilladelser og afslag på ansøgninger fra borgerne, de kan illustrere myndighedernes visioner for natur og landskab, og de kan fungere som et prioriteringsredskab når bevillinger skal fordeles. Natura 2000 områderne har en mere omfattende konsekvens, idet udpegningsgrundlaget skal danne udgangspunkt for naturplaner der forpligter kommunerne til at iværksætte konkrete foranstaltninger.

Spørgsmålet er om en naturzone med en landzonelignende status kunne bidrage med løsningen på den kritiske tilstand som den danske natur befinder sig i. Ideen har med mellemrum været bragt på bane i diskussionerne om en differentiering af landzonen.

Hvis man ønsker en zone med en vedvarende beskyttelse, og hvor naturværdierne entydigt prioriteres højest, er landzonebestemmelserne ikke nogen ideel model. For det første kan landzonen inddrages til byzone, og for det andet sker der løbende rådighedsindskrænkninger over for landbrugets frie udfoldelse. En naturzone må have mere permanent karakter, og i en naturzone skal det overvejes nøje hvordan afvejningen over for andre interesser skal foregå.

Tinglyste fredningsbestemmelser har vist sig at være et instrument der kan sikre kontinuitet i arealbeskyttelsen. Skovloven har givet en meget høj tidsmæssig og arealmæssig kontinuitet for fredsskovene. En kombination af disse forvaltningsprincipper - tinglysning og lovsatte arealrestriktioner - kunne være udgangspunkt for en naturzone. Bestemmelserne for Natura 2000 områder er hensigtsmæssige i situationer hvor forvaltningsmålet er entydigt koblet på arter eller systemer, men ikke særlig hensigtsmæssige når der er tale om naturlig dynamik.

Rent lovgivningsmæssigt, forvaltningsmæssigt og administrativt er der ikke nogen store forhindringer i at definere og afgrænse en naturzone. Det handler mest om politisk vilje til at prioritere og om at foretage de nødvendige økonomiske beslutninger.